

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ MAHKEMELERİNDE AÇILAN TAZMİNAT DAVALARI ÜZERİNE

Aslan Yavuz ŞİR

Analist

Amerika Birleşik Devletlerinin Kaliforniya eyaletinde Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Ziraat Bankası aleyhine açılan tazminat davası son dönemde hem ulusal hem de uluslararası basında sıkça gündeme gelmeye başladı. Özellikle Eylül ayı başında Türkiye Cumhuriyetinin davada default yani ispat-ı vücut etmeme durumunun mahkemece tanınmasının ardından Türkiyenin 100 milyon dolarlık tazminat ile karşı karşıya kalabileceği endişesinin dile getirildiği görülüyor. Ziraat Bankası ve Merkez Bankasının aksine Türkiye Cumhuriyetinin mahkemeye savunma sunmamasının sebeplerinin yeterince iyi değerlendirilemediği anlaşılıyor. Türkiyenin bu tavrı mahkemeye ilişkin kayıtsızlıktan ileri gelmemektedir; tam aksine Amerikan mahkemelerinde açılması muhtemel diğer davalar göz önüne alınarak tutarlı bir tavır takınmış, mahkemenin ve Ermeni Diasporasının siyasi sonuçlar doğurabilecek bir davayı Türkiyeye dayatma girişimlerine taraf olmayacağını açıkça beyan etmiştir. Bakalyan davası olarak bilinen dava İncirlik üssünün bulunduğu arazi üzerinde hak iddia edilmesi ile gündeme gelmişti. Ancak Bakalyan davası, önceki Davoyan davasından çok daha ayrıntılı ve iyi analiz edilmiş bir hukuki zeminde yürütülmektedir. Davoyan davası, Amerikan vatandaşı olan Garbis Davoyan ve Hrayr Turabyan tarafından, Bakalyan davasındaki gibi Türkiye Cumhuriyeti, T.C. Merkez Bankası ve Ziraat Bankası aleyhine Birinci Dünya Savaşı boyunca ve sonrasında, Türkiye Cumhuriyeti ve/veya Osmanlı İmparatorluğunun davacıların ataları olan etnik Ermenilere yönelik eylemleri sebebiyle tazminat ödenmesi talebiyle açılmıştır. Açılan dava bir class action yani kolektif dava niteliğindedir. Böylece bu davayı takip etmesi muhtemel diğer davalar açısından örnek teşkil etmesi beklenmekteydi. Ancak öncelikli sorun, Bakalyan davasında da geçerli olduğu üzere, bir Amerikan mahkemesinin Türkiye Cumhuriyeti ve onun ajansı/organı durumundaki Ziraat ve Merkez Bankasını yargılama yetkisi olup olmadığının açıklığa kavuşturulmasıydı. Bilindiği üzere Ermeni Diasporasının Kaliforniya eyaletinde ciddi bir siyasi ve toplumsal etkinliği bulunmaktadır. Bu çerçevede Kaliforniya eyaletinde yaşayan Ermeniler zaman zaman ilerde Türkiye Cumhuriyeti aleyhine kullanılmak üzere çeşitli kanunların çıkarılmasına öncülük etmişlerdir. Bunlardan birisi FSIA (Foreign Sovereign Immunities Act) kanunudur. Kanun uluslararası hukukun yabancı egemenlik sahiplerinin ticari faaliyetleri dışındaki eylemleri konusunda yargıdan bağımsız olmaları ilkesini bazı istisnalar dışında yasalaştırmıştır. Bu istisnalardan birisi, herhangi bir devlet veya onun ajans/organının, kişinin malını yasa dışı

olarak elinden almasıdır. İkinci istisna, söz konusu devlet veya ajans/organının ABDnde ticari faaliyet yürütüyor olmasıdır. Böylece Davoyan davasında davacılar, Türkiye Cumhuriyeti ve organı/ajansı olan kurumların ABDnde, kendi ataları olan ve o dönemde Osmanlı vatandaşı olan Ermenilerden yasa dışı yollarla (soykırım vb.) alınan mallar üzerinden elde edilen gelir ve finansmanla ticari faaliyet yürütmekte olduklarını iddia etmekte ve tazminat talep etmekteydi. Bu ilk dava, hem Türkiye Cumhuriyetinin hem de ABDnin taraf olduğu Lahey Sözleşmesi gereğince usule uygun tebligat yapılmaması sebebiyle reddedilmiştir. Bugün gündemde olan Bakalyan davası, Davoyan davasından çok daha ayrıntılı hazırlanmış ve ilk davada yerine getirilemeyen eksiklikler de göz önüne alınarak açılmıştır. Nitekim Bakalyan davasının başvuru metnine dâhil edilen belgeler dahi, ilk davanın başvuru metninden daha uzundur. Bu dava Davoyan davasının iddialarını yinelemektedir. Ancak bu sefer Bakalyan, Harutunyan ve Mahdesyan Adananın İncirlik Üssünün bir kısmını da içine alan arazi üzerinde, tapu kayıtlarını da öne sürerek hak iddia etmekte, haksız elde edilen bu taşınmazlar üzerinde Amerikan Savunma Bakanlığının ve Amerikan şirketlerinin de faaliyet gösterdiğini, Türkiye Cumhuriyetine kira ödendiğini ve bu gelirler ile ABDnde faaliyet gösterildiğini öne sürmektedir. Daha ayrıntılı bilgiler içeren bu dava metni aynı zamanda uzun ve ayrıntılı bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyetinin Ermenilere soykırım yaptığı iddialarını tarihsel bir anlatımla dile getirmektedir. Başvuru sonrasında mahkeme Davoyan davasında olduğu gibi FSIAda belirtilen istisnaların uygulanabileceğini varsayarak usulüne uygun tebligat yapılmasını beklemiştir. Nitekim tebligatlar Amerikan Dışişleri Bakanlığı vs. yoluyla yapılmış ve mahkeme tebligatı uygun bulmuş, ardından Türkiye Cumhuriyeti, T.C. Merkez Bankası ve Ziraat Bankasından savunmalarını istemiştir. Bağışıklık ve tebligat usullerine ilişkin yapılan itirazlara rağmen mahkeme davayı devam ettirmeye kanaat getirmiştir. Durum böyle iken Türkiye Cumhuriyeti, mahkemeye herhangi bir savunma vermemiştir. Merkez Bankası ve Ziraat Bankası böyle bir yol izlememiş ya daha fazla süre istemiş veya savunmasını mahkemeye sunmuştur. Ancak Türkiye Cumhuriyetinin davalı konumunu kabul ederek savunma vermesinin birçok tehlikeli sonuçlar doğurabileceği göz önüne alınmıştır. Öncelikle Türkiye Cumhuriyeti bir savunma vermiş ve mahkemeye taraf olmaya devam etmiş olsa, mahkemeden Türkiye lehine bir sonuç çıksa dahi bu ileride açılacak sayısız davaya Türkiyenin taraf olması anlamına gelecektir. Türkiye ABD mahkemelerinin yargılama yetkisini meşru kabul etmiş olacaktır. Ancak böyle bir gelişmenin de davanın sonucu ne olursa olsun, Türkiye ile ABD açısından hukuki değil tamamen siyasi sonuçlar doğuracağı açıktır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti default kabul edildiğinden, gıyabında yargılanarak tazminat ödemeye mahkûm edilirse dahi böyle bir ödemenin yapılması mümkün değildir. Ancak Ziraat Bankası ve Merkez Bankasının ABDnde yürüttüğü tüm ticari faaliyetler durdurulabilir, hatta bu kurumlar ABDnden çekilmek durumunda kalabilir. Türk-Amerikan ilişkilerinin karşı karşıya kalacağı krizin boyutlarını ise kestirmek mümkün değildir. Bu sebeplerle Türkiye mahkemede kendi konumunu, mümkün olan en az katılım dâhilinde açıkça beyan etmiş, ancak Amerikan mahkemesinin yetkisini aşarak Türkiye Cumhuriyetinden savunma isteme aşamasına gelmesi karşısında ise bu yetkiyi tanımadığını, hem savunma vermeyerek hem diğer siyasi müzakereler yolu ile Amerikalı yetkililere iletmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta şudur; Ermeni Diasporası ABDnde bu davaları neden açmaktadır? Davacıların avukatının farklı platformlarda kendi amaçlarının yalnızca maddi olduğunu dile getirmesine karşın dava metni ayrıntılı bir

şekilde incelendiğinde görülmektedir ki Ermeniler, davalardan çıkacak sonuç ne olursa olsun Amerikan mahkemelerinin Türkiyenin de dâhil olduğu bir soykırımı tartışma forumuna dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Hatta Bakalyan davasında İncirlik üssü ve üzerinde faaliyet gösteren Savunma Bakanlığı ve Amerikan şirketlerine yapılan vurgu, bu tartışmaya ABDnin de dâhil edilmesinin amaçlandığını göstermektedir. Maddi beklentilerin karşılanmayacağı, yani Türkiye Cumhuriyeti veya organlarının söz konusu tazminatları ödemesinin söz konusu olmamasına karşın, davacıların mahkemeye tazminat arayışı görünümünü vermesinin sebebi de budur. Asıl istenen soykırımın Amerikan iç hukukunun bir parçası haline getirilmesidir. FSIA ve Kaliforniya kanunlarına eklenen birçok madde ve farklı kanunlar yolu ile hukuki bir yol izlenmektedir. Beklenen sonuç alınırsa, Amerikan karar vericileri bu kanuni çerçeve dışında herhangi bir politika izleyemeyeceklerdir. Sözde Ermeni soykırımı Amerikan hukuk sisteminin bir parçası haline getirilmiş olacaktır. Türkiye, özellikle 2015 yani sözde soykırımın yüzüncü yılı yaklaşırken siyasi ağırlığını, yukarıda bahsi edilen ihtimaller göz önüne alınarak daha da kararlı bir biçimde hissettirmelidir. Davalar bu açıdan bakıldığında hukuki değil siyasi zeminde karşılanacaktır. Bu açıdan bakıldığından Türkiyenin davalara ilişkin tavrı, devam etmekte olan davalar ve ileride açılması muhtemel diğerleri açısından doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. 1) Davalar ve hukuki yönü üzerine çok ayrıntılı bir inceleme için: Tacar, Pulat Türkiyeye Karşı Hukuk Savaşı: Ermeni Asıllı ABD Vatandaşlarının ABD Mahkemelerinde Türkiye Cumhuriyetine, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına ve Ziraat Bankasına Açtığı Davalar Ermeni Araştırmaları, No: 37-38 2) Davoyan, et al. v. Republic of Turkey, et al. Decision CV 10-05636 DMG (SSx) May 5, 2011

Yazar Hakkında :

Aslan Yavuz Şir AVİM'de Kıdemli Analist olarak çalışmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında doktora adaydır. Türk-Ermeni ilişkileri, Ermenistan siyaseti, Orta Asya ve Kafkasya alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Atıfta bulunmak için: ŞİR, Aslan Yavuz. 2024. "AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ MAHKEMELERİNDE AÇILAN TAZMİNAT DAVALARI ÜZERİNE." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2011 / 27. Eylül 26. Erişim Temmuz 17, 2024. <https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/AMERIKA-BIRLESIK-DEVLETLERI-MAHKEMELERINDE-ACILAN-TAZMINAT-DAVALARI-UZERINE>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

